

-संगमः, -संधानम् (पुनःसंधानम् &c.) 1 reunion. -2 rekindling the sacred fire when it has been extinguished. -संभवः (पुनःसंभवः) being born again (into the world), metempsychosis.

पुष्पा The desire to cleanse.

पुष्फुटः N. of a disease of the palate and gums.

पुष्फुलः Flatulency or wind (in the stomach).

पुष्फुसः 1 The lungs. -2 The pericarp of a lotus.

पुर 6 P. (प्रति) To go before, precede.

पुर f. (Nom. sing. पू; instr. du. पूर्याम्) 1 A town, fortified town; पूर्यभिव्यक्तमुखप्रसादा R. 16. 23. -2 A fortress, castle, strong-hold. -3 A wall, rampart. -4 The body; पुरश्चक्रे द्विपदः पुरश्चक्रे चतुष्पदः Bri. Up. 2. 5. 18. -5 Intellect. -Comp. -द्वार f., -द्वारम् (पूर्वार्) the gate of a city.

पुर a. [पृ-क] Full of, filled with. -रम् 1 A town, city (containing large buildings, surrounded by a ditch, and not less than one Krośa in extent); पुरे तावन्तमेवास्य तनोति रविरातपम् Ku. 2. 33; R. 1. 59. -2 A castle, fortress, stronghold. -3 A house, residence, abode. -4 The body; नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन् न कारयन् Bg. 5. 13. -5 The female apartments. -6 N. of the town पाटलिपुत्र; q. v. -7 The calyx of a flower, or any cup formed of leaves. -8 A brothel. -9 The skin. -10 Bdelium. -11 An upper story. -12 A store-house. -13 A fragrant grass (नागरमुस्ता). -Comp. -अट्टः a turret on a city-wall. -अधिपः, -अध्यक्षः the governor of a town; Mb. 13. 135. 11. -अरातिः, -अरिः, -असुहृद् m., -रिपुः epithets of Śiva; Bhāg. 5. 24. 28; पुरारातिभ्रान्त्या कुसुमशर किं मां प्रहरसि Subhāṣ.; see त्रिपुर. -अर्धाविस्तारः 1 a small village, hamlet. -2 a suburb, ward, division of a town. -उत्सवः a festival celebrated in a city. -उद्यानम् a city-garden, park. -ओकस् m. an inhabitant of a town. -कोट्टम् a citadel. -ग a. 1 going to a town. -2 favourably inclined. -जित्, -द्विष्, -भिद् m. epithets of Śiva. -ज्योतिस् m. 1 an epithet of fire. -2 the world of Agni. -तटी a small market-town, small village. -तोरणम् the outer gate of a city. -देवता the tutelary deity of a town. -द्वारम् a city-gate; कोट्या कोट्या पुरद्वार-मेकैकं रुधे द्विषाम् Bk. 14. 29. -नारी a courtesan. -निवेशः the founding of a city. -पालः 1 'city-governor', the commandant of a fortress. -2 the soul. -मथनः an epithet of Śiva. -मार्गः the street of a town; पुरमार्गे घनशब्दविक्रवाः Ku. 4. 11; R. 11. 3. -रक्षः, -रक्षकः, रक्षिन् m. a constable, police-officer. -रोधः the siege of a fortress. -वासिन् m. a citizen, a townsman. -वास्तु n. ground fit for the foundation of a town. -शासनः 1 an epithet of Viṣṇu. -2 of Śiva; प्रसाधनं मातृभिरादृताभिर्न्यस्तं पुरस्तात् पुरशासनस्य Ku. 7. 30. -हन् m. 1 an epithet of Viṣṇu. -2 of Śiva.

पुरञ्जनः 1 The soul. -2 N. of Hari; जपयज्ञेन तपसा पुरञ्जनमतोषयन् Bhāg. 4. 30. 3. -नी Intellect, understanding.

पुरंदरः [पुरः शत्रूणां नगराणि दारयति खच्] 1 N. of Indra; पुरन्दरश्रीः पुरमुत्पताकं प्रविश्य पौरैरभिनन्द्यमानः R. 2. 74. -2 An epithet of Śiva. -3 Of Agni. -4 N. of Viṣṇu. -5 N. of the eighteenth lunar mansion (ज्येष्ठा). -6 A thief, house-breaker. -रा An epithet of the Ganges. -Comp. -क्षमाधरः (= महेन्द्रपर्वतः); तथा समेतः सपुरं पुरन्दरः पुरन्दर-क्षमाधरसुन्दरं भुवः Rām. Ch. 2. 15.

पुरंजरः The arm-pit.

पुरटम् Gold; अङ्गुष्ठमात्रममलं स्फुरत् पुरटमौलिन् Bhāg. 1. 12. 8.

पुरणः The sea, ocean.

पुरतस् ind. 1 Before, in front (opp. पश्चात्); पश्यामि तामित इतः पुरतश्च पश्चात् Māl. 1. 40; in the presence of; यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रूहि दीनं वचः Bh. 2. 51. -2 Afterwards; इयं च तेऽन्या पुरतो विडम्बना Ku. 5. 70 (आदावेव Malli.); Amaru. 43. -3 Before (in time).

पुरंधिः, -धी f. [पुरं गेहस्थजनं धारयति धृ-खच् ङीप् षो० वा हस्वः Tv.] 1 An elderly married woman, a respectable matron; पुरंधीणां चित्तं कुसुमसुकुमारं हि भवति U. 4. 12; Mu. 2. 7; Ku. 6. 32; 7. 2. -2 A woman whose husband and children are living.

पुरंधिका f. wife; एकोजि-भूमीपतिशेखरस्य पुरंधिका गर्भमधत्त भव्यम् Śāhendra. 1. 62.

पुरला An epithet of Durgā.

पुरस् ind. 1 Before (in time or space), in front, in the presence of, before the eyes of (by itself or with gen.); असुं पुरः पश्यसि देवदास् R. 2. 36; तव प्रसादस्य पुरस्तु संपदः Ś. 7. 30; तस्य स्थित्वा कथमपि पुरः Me. 3; Ku. 4. 3; Amaru. 43; often used with कृ, गम्, धा, भू (see below). -2 In the east, from the east. -3 Eastward. -Comp. -अनुवाक्या (पुरोऽनुवाक्या) an introductory verse or hymn. -करणम्, -कारः see under पुरस्कृ below. -ग, -गम (पुरोग-गम) a. 1 chief, leading, foremost, pre-eminent, oft. with the force of a noun; स किंवदन्तीं वदतां पुरोगः R. 14. 31; 6. 55; Ku. 7. 40. -2 led or presided over by (at the end of comp.); इन्द्रपुरोगमा देवाः 'the gods with Indra at the head'; अनुलाः प्रीतयो राजन् संबन्धकपुरोगमाः Rām. 7. 38. 4. -गत a. 1 standing in front of. -2 preceded. -गतिः f. precedence. (-तिः) a dog. -गन्तु, -गामिन् a. 1 going before or in front. -2 chief, leading, a leader. (-m.) a dog. -चरणम् (पुरश्चरणम्) 1 a preparatory or initiatory rite. -2 preparation, initiation. -3 repetition of the name of a deity accompanied with burnt offerings; जीवहीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः। पुरश्चरणहीनोऽपि तथा मन्त्रः प्रकीर्तितः ॥ Tantrasāra. -छद्ः (पुरश्छद्ः) a nipple. -जन्मन् (पुरोजन्मन्) a. born before. -जव a. (पुरोजव)